

קובץ

תפארת חג

והוא ילקוט פירושים וביאורים ורעיונות

לענייני 'חג הסוכות'

שנאמרו בקדושה ובטהרה

מפי כ"ק מרנן רבותינו הקדושים זי"ע

מאיזביצא ראדזין

מעוטר בהנהגות קודש בחג הסוכות

במחיצת כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל

יוצא לאור במהדורה מורחבת בס"ד על ידי

מרכז מוסדות חסידי ראדזין בארץ ישראל

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פה עיר התורה והחסידות בני ברק יע"א

ערב חג הסוכות תשפ"ז

(תוכן העניינים – מעבר לדף)

תוכן הענינים

שיחות קודש מאת כ"ק אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל

מאמר א – "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי" (3)

מאמר ב – ארבעת המינים רומזים לאחדות (6)

דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

מצוות סוכה (9)

מצוות ארבעת המינים (10)

ילקוט אמרים מספרי רבותינו הקדושים זי"ע

מאיזביצא ראדזין

מצטער פטור מן הסוכה (11)

בסוכות תשבו שבעת ימים (18)

מצוות ארבעת המינים (22)

פרי עץ הדר (23)

כפת תמרים (25)

ענף עץ עבות (26)

וערבי נחל (27)

אזמן לסעודתי אושפיזין עילאין (29)

שמחת בית השואבה (30)

פניני מנהג

הקמת הסוכה (33)

בחירת וקניית ארבעת המינים (35)

איגוד הלולב (36)

ליל התקדש חג (36)

נטילת לולב וסדר הנענועים (38)

שיחות קודש

שנשמעו מפי קדשו של

כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ר אברהם ישכר זצלה"ה

בימי חג הסוכות

מאמר א'

'צא מדירת קבע ושב בדירת עראי'

שנינו במשנה במסכת סוכה¹:

"סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה – פסולה".

בגמרא מבואר בטעם הדבר:

'אמר רבה, דאמר קרא² "לִמְעַן יֵדְעוּ דִּרְתִּיכֶם כִּי בְּסֻכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם". עד עשרים אמה – אדם יודע שהוא דר בסוכה. למעלה מעשרים אמה – אין אדם יודע שהוא דר בסוכה, משום דלא שלטא בה עינא'. (=רש"י: "שאינו רואה את הסכך").
[=עד כאן – לשון הגמרא]

ולכאורה יש להבין:

מדוע נקט רבה בלשונו "עד עשרים.. אדם יודע שהוא 'דר' בסוכה" מלשון 'דירה', ולא נקט שהוא 'יושב' בסוכה' על משקל לשון הכתוב "בְּסֻכּוֹת תֵּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים"³?

אפשר לבאר את הדבר, בהתאם לתוכן הפנימי של מצוות סוכה. שכך מגדירים חז"ל את עניין מצוות סוכה⁴:

"אמרה תורה: כל שבעת ימים [=של חג], צא מדירת קבע, ושב בדירת עראי".

¹ סוכה ב, א.

² ויקרא כג, מג.

³ שם, מב.

⁴ סוכה ב, א.

ולכאורה מהו לשון "צא מדירת קבע"? ומדוע אין די לומר 'שב בדירת עראי'?

בביאור הדברים אפשר לומר כך:

זמנו של חג הסוכות נקבע בתורה לעת אספת התבואה מן השדות, כמאמר הכתוב⁵ "חג הסוכות תעשה לך.. בִּאֶסְפֶּךָ מִגֶּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ". בטעם הדבר ניתן לומר, לפי שבזמן זה שהאדם עסוק באספת יבולו מן השדה, ועושה לשם צבירת הונו וממונו, עשוי הנו להיתפס למחשבה כאלו תכלית החיים הינה צבירת הון ועושר לביתו, וכי 'עולם הזה' מהווה "דירת קבע" עבור האדם.

אי לכך, תצווה התורה עלינו כי ניטוש בתקופה זו את ביתנו הנוח והמאורגן של כל ימות השנה, וניכנס למשך שבעת ימי החג להתגורר בצריף "דירת עראי" המכונה "סוכה". זאת, על מנת שתיקבע בלבנו ההכרה כי דירתנו בעולם הזה הינה בבחינת "עראי" בלבד, וכי עיקר מטרת אדם ותכליתו בעולם היא לצורך קיום התורה המצווה, כדי להכין מזון וציידה לנפשו בעולם הבא.

בכך מתבארים דברי הגמרא דלעיל:

"אמרה תורה, צא מדירת קבע, ושב בדירת עראי". היינו, התורה מורה לאדם באמצעות מצוות סוכה "צא אדם מדירת קבע", לאמור: צא מן הרעיון התקוע בליבך, כאלו דירתך בעולם הזה היא 'דירת קבע' – "ושב בדירת עראי" הכר במציאות האמיתית של חייך כי שהותך בעולם וכן ביתך של כל ימות השנה הם "עראי" ותו לא. שכן אין לאדם קבע בעולם, ועיקר מטרתו בעולם הזה הינה עבור עתידו הנצחי בעולם הבא.

וזו כוונת דברי הגמרא:

"עד עשרים אמה, אדם יודע שהוא דר בסוכה" – כלומר: כל זמן שסכך הסוכה ניכר היטב לעיני האדם, הינו רואה עצמו יושב בסוכה, וכך הוא מגיע לכלל ההכרה שבמשך כל ימות השנה הינו דר ב"סוכה" שהיא "דירת עראי" – שכן ישיבתו בסוכה מזכירה לו מציאות זאת ומחדירה אותה לתודעתו. ואלו בעת שהסכך הינו "למעלה מעשרים אמה" אזי "אין אדם יודע שהוא דר בסוכה" במשך כל ימות השנה, לפי שעין אדם אינה שולטת בסכך לרוב גובהו, ונמצא אפוא, כי תכלית מצוות סוכה וישיבתה אינה מושגת בה כל עיקר! הלכך סוכה גבוהה כזו פסולה היא, ואי אפשר שתתקיים בה מצוות סוכה.

על יסוד הרעיון האמור, נוכל להבין הלכה עיקרית הנוגעת לסכך של סוכה: בגמרא נקבע כי סכך הסוכה צריך להיעשות מן "פסולת גורן ויקב", ואם לאו,

⁵ דברים טז, יג.

אין הסוכה כשרה⁶. בהתאם לזאת, חומרי מתכת או לבנים ודומיהן – אינם כשרים לסכך.

ולכאורה הדבר בלתי מובן:

הרי כלל נקוט בידינו בנוגע למצוות התורה, שיש לקיימן בהידור ובנוי כמאמר חז"ל על הפסוק⁷: **"זֶה אֱלֹהֵינוּ"**⁸ – התנאה לפניו במצוות: עשה לך סוכה נאה, לולב נאה! וכיוצא בהם. מדוע אפוא לא נרשה להשתמש בחומרי בנייה עמידים ומהודרים, כגון בתקרת אבן מסותתת או בקירוי מתכתי מושקע, על מנת לקיים בכך מצוות סוכה בהידור – ותחת זאת נצטוונו לעשות סיכוך מענפי אילן פשוטים שהם "פסולת גורן ויקב"?

אך לאור האמור, היא הנותנת:

שכן רק באמצעות ענפי "פסולת גורן ויקב" עשוי האדם להגיע לכלל התבוננות זאת כי ישיבתו בעולם הזה הינה עראית בבחינת "דירת עראי", ובאם ייעשה הסכך מחומרים יציבים וחזקים, יחשוב האדם אדרבה שישבתו בעולם הזה אכן ישיבה קבועה, בדגש על פאר והדר, וכי צבירת הון וממון מהווה תכלית עיקרית בעולם! נמצא כי תכלית מצוות סוכה שהיא "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי" יוצאת נפסדת מכך! לכן צריך הסכך להיעשות מן 'פסולת גורן ויקב' דווקא, ולא מחומרים עמידים ויציבים כדוגמת 'בית'.

ברעיון דומה, מתבאר לשון הכתוב הנאמר אצל יעקב אבינו ע"ה:

"וַיַּעֲקֹב נָסַע סִכְתּוֹהוּ, וַיָּבֶן לוֹ בַּיִת, וַלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סִכְתּוֹ, עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם סִכּוֹת"⁹.

ולכאורה קשה:

וכי על שום ש"לְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סִכְתּוֹ", הלכך קרא יעקב שם המקום "סככות"? והלוא מתאים היה יותר לקרוא למקום "בית" על שם "וַיָּבֶן לוֹ בַּיִת", שנאמר בהקשר למגורי יעקב עצמו??

אולם לאור האמור ניתן להבין כוונת הדבר, שיעקב אבינו בעצם הילוך מחשבתו היווה ניגוד גמור למנהג העולם: בעוד שמנהג העולם לראות ב'עולם הזה' עיקר ותכלית, ובענייני "עולם הזה" מתרכזים להם כל מעשיהם

⁶ סוכה דף יב, א; שולחן ערוך אורח חיים, סימן תרכ"ט סעיף א-ב.

⁷ שבת קלג, ב.

⁸ שמות טו, ב.

⁹ בראשית לג, יז.

ומחשבותיהם של בני אדם – יעקב אבינו לעומתם רואה היה בעולם משכן עראי בלבד, שכן לפי השקפתו והסתכלותו ראה בענייני עולם הזה רק "אמצעי" להשגת תכלית האדם שהיא עבודת ה' ודבקות בבורא עולם. כל שאר הדברים, לא תפסו ערך בעיני יעקב ולא שום מקום בדעתו.

הלכך קיים יעקב אבינו בעצמו "וַיֵּבֶן לֹא בֵּית", היינו שהשקיע את נפשו בקניינים רוחניים ונצחיים של מצוות ומעשים טובים, שאלה היוו עבורו "בית" של קבע, ואלו "לְמִקְנֵהוּ עֲשֵׂה סְכּוּת" היינו לקנייני עולם הזה שהשיג התייחס יעקב בעראיות גמורה, כדוגמת "סוכה" שהינה כמובן "דירת עראי".

וזהו שמסיים הכתוב: "עַל־כֵּן קָרָא שְׁם־הַמָּקוֹם סְכּוּת", היינו שכדי לקבוע מסמרות בנפשו לגישה אמיתית ונצחית זו, קרא למקום של ביתו 'סוכות'!

לקח זה מתמצה בהגדרת חכמינו זיכרונם לברכה בקיום מצוות סוכה: "אמרה תורה: צא מדירת קבע, ושב בדירת עראי!"

#####

מאמר ב'

ארבעת המינים - רומזים לאחדות

"וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר.." [ויקרא כג, מ]

"פְּרִי עֵץ הָדָר". שטעם עצו ופריו שווה – הוי אומר זה אתרוג!

(סוכה ל"ה).

בספר הקדוש "שם משמאל" להגה"ק מסוכטשוב זצללה"ה, מעלה את השאלה דלקמן:

איזו שייכות יש בין מצוות "ארבעת המינים" לבין מצוות "סוכה", עד שהתורה קושרת את קיום שתי המצוות הללו באותו פרק זמן, דהיינו בחג הסוכות? כמו כן מן הראוי להבין, מה עניין הדבר שהתורה מצריכה במצוות ארבעת המינים פרי 'אתרוג' דווקא, על שום תכונתו שהיא "טעם עצו ופריו שווה"¹⁰?

ונראה להסביר זאת, על פי המובא במדרש בעניין מצוות ארבעת המינים.

¹⁰ סוכה לב, א.

שכן זה לשון המדרש על הפסוק "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן"¹¹:

"פְּרִי עֵץ הָדָר – אֱלוֹי יִשְׂרָאֵל, מֵהָ אֶתְרוֹג זֶה יֵשׁ בּוֹ טַעַם וַיֵּשׁ בּוֹ רִיחַ – כֵּךְ יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ בָּהֶם בְּנֵי אָדָם שֵׁשׁ בָּהֶם תּוֹרָה וַיֵּשׁ בָּהֶם מַעֲשִׂים טוֹבִים.

"כִּפְתַּת תְּמָרִים" – אֱלוֹי יִשְׂרָאֵל, מֵהָ הַתְּמָרָה הַזֹּאת יֵשׁ בָּהָ טַעַם וְאֵין בָּהָ רִיחַ, כֵּךְ הֵם יִשְׂרָאֵל – יֵשׁ בָּהֶם בְּנֵי אָדָם שֵׁשׁ בָּהֶם תּוֹרָה, וְאֵין בָּהֶם מַעֲשִׂים טוֹבִים.

"עֵנָף עֵץ-עֵבֶת" – אֱלוֹי יִשְׂרָאֵל, מֵהָ הַדָּס יֵשׁ בּוֹ רִיחַ וְאֵין בּוֹ טַעַם, כֵּךְ יִשְׂרָאֵל – יֵשׁ בִּינֵיהֶם שֵׁשׁ בָּהֶם מַעֲשִׂים טוֹבִים, וְאֵין בָּהֶם תּוֹרָה.

"וְעֶרְבֵי-נָחַל" – אֱלוֹי יִשְׂרָאֵל, מֵהָ עֶרְבָה זֹאת אֵין בָּהָ טַעַם וְאֵין בָּהָ רִיחַ, כֵּךְ יִשְׂרָאֵל – יֵשׁ בָּהֶם בְּנֵי אָדָם שֵׁשׁ בָּהֶם תּוֹרָה וְאֵין בָּהֶם מַעֲשִׂים טוֹבִים.

ומה הקב"ה עושה להם?? לאבדם אי אפשר! אלא אמר הקב"ה: ייקשרו כולם אגודה אחת, והן מכפרים אלו על אלו. ואם עשיתם כך, אותה שעה אני מתעלה, הדה הוא דכתיב¹² "הַבּוֹנֶה בְּשָׁמַיִם מַעְלֹתָיו". אימתי הוא מתעלה? כשהם עשויים אגודה אחת, שנאמר¹³ "וַאֲגִדְתוּ עַל-אֶרֶץ יִסְדֶּה".

"לפיכך משה מזהיר לישראל "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן"!

(=ע"כ במדרש)

ממדרש זה נמצאנו למדים אודות גודל חשיבותה של מידת "אחדות" בקרב עם ישראל. שכן על ידי אחדות מתעלות כל ארבע הכתות שבישראל והן גורמות נחת רוח לפניו יתברך. מתוך כך הננו נוכחים בצורך מצד 'הגדולים' לירד ממדרגתם בכדי להיטפל עם 'הקטנים' – כדי לעודדם ולחזקם ברוחניות ובגשמיות. כמו כן, אף הקטן מצדו בל יאמר בנפשו 'מה אני ומה חיי' כי אמצא עניין להתחבר כביכול עם אנשים 'גדולים' הימני?? אלא יש למצוא את הדרך כיצד להתחבר זה עם זה – שאז מתעלים כולם איש עם רעהו.

והנה, אף במצוות סוכה מוצאים רמז לגודל עניין "אחדות" בקרב עם ישראל.

¹¹ ויקרא רבה, פרשה ל.

¹² עמוס ט, ו.

¹³ שם.

דברי תורה

מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

לחג הסוכות

מצוות סוכה

הלכה פסוקה היא, שיש לסכך את הסוכה ב'פסולת גורן ויקב' דווקא. ויש להבין, במה שונה מצוות סוכה, שיש לעשותה מחומר גלם המוגדר כפסולת גורן ויקב, ומדוע לא יכשר לסכך באוכל עצמו, או במתכת יקרה כלשהי?

ויש להבין זאת לאחר הקדמת דברים בשם הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, על דברי המדרש שעל הפסוק "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן"¹⁷ אומר המדרש: 'מאי ראשון (ולא ט"ו)? ראשון לחשבון עוונות'.

ויש להבין, מדוע נזכרים כאן 'עוונות' בהקשר ליום החג הראשון?

משיב על כך הרה"ק מבארדיטשוב בספר 'קדושת לוי':

בידוע מדברי הגמרא אודות החילוק שקיים בין תשובה מיראה לתשובה מאהבה. שהשב מיראה זדונות נעשות לו כשגגות, אולם עדיין נחשבים כעוונות. ואלו השב מאהבה זדונות נעשות לו כזכויות, ומעתה כל עבירה שעבר נחשבת עבורו לזכות, היות שמכוחה זכה להגיע למדרגה של אהבת השי"ת.

והנה בימים הנוראים, שהם ראש השנה ויום הכפורים ועשרת ימי תשובה שבינתיים, שב היהודי בתשובה 'מיראה' מכיוון שהוא חרד מאימת הדין. ואז זדונות נעשות לו כשגגות, אבל עדיין עוונות הם.

אבל כשמגיעים ימי חג הסוכות, שבהם אדם מישראל מחזר אחר מצוות סוכה ולולב, הרי מרוב אהבת השם יתברך שבווערת בו בקיום מצוות אלה נעשות לו זדונות כזכויות! ואותן שגגות הופכות להיות כזכויות ממש.

וזהו שאומר המדרש: "מאי ראשון? ראשון לחשבון עוונות!" הכוונה: מכיוון שביום ראשון של חג, חוזר היהודי בתשובה מאהבה, הרי זדונות שלו הופכות

¹⁷ ויקרא כג, מ

לזכויות, ומעתה יש למנות אותם עוונות בחשבון 'זכויות' שלו, וזהו "ראשון לחשבון עוונות" שמתחילים מעתה לחשב את כולם כזכויות!

מכיוון שגילה לנו כאן מרן הרה"ק מבארדיטשוב את סודו של 'זמן שמחתנו', שבמהלכו אדם מישראל שב על עוונותיו והם הופכים עבורו לזכויות, נבין יפה מה שהננו מסככים את הסוכה ב'פסולת גורן ויקב' דווקא. לפי שרמז יש בדבר, שאותם עוונות שנחשבו עד כה כ'פסולת' גרידא שיש להיפטר הימנה, מעתה הופכים הם לסכך של מצווה ונעשות זכויות, ושם שמים חל עליהם.

מצוות ארבעת המינים

בידוע שארבעת המינים מתחלקים לארבעה סוגי בני אדם:

'אתרוג' יש בו טעם ויש בו ריח – כנגד היהודים שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. 'לולב' יש בו טעם ואין בו ריח – כנגד אותם אלה שיש בהם תורה, ואין בהם מעשים טובים. 'הדס' יש בו ריח ואין בו טעם – כנגד אותם בני אדם שיש בהם מעשים טובים אבל אין בהם תורה. ואלו 'ערבה' אין בה טעם ולא ריח – שהיא כנגד בני האדם שאין בהם תורה ולא מעשים טובים. אמרה התורה, מה ייעשה בבני אדם אלה החסרים תורה או מעשים טובים, או באנשים החסרים משניהם? לאבדם אי אפשר! אלא יאגדו אלה עם אלה, ויכפרו אלה על אלה, שנאמר וַיִּאֲגְדֻם עַל-אֶרֶץ יִסְדֵּה¹⁸ עד כאן מדברי המדרש.

מדברי המדרש הללו מתבאר, כי מי שיש בו 'תורה' נדמה כמי שיש בו 'טעם', ואלו מי שיש בידו 'מעשים טובים' נחשב כמי שיש בו 'ריח'. ויש להבין במהות ההבדל שבין טעם וריח כעניין האמור, ולמה תורה נחשבת כ'טעם' ואלו מעשים טובים נחשבים כ'ריח'?

ויש לומר:

ההבדל וחילוק שבין טעם וריח, מתבטא בשני מישורים עיקריים: 'ריח' הריהו חוש המורגש גם מרחוק וניתן להריח בו ממרחק מסוים, תלוי לפי חוזק הריח כמובן. ואלו 'טעם' הנו חוש שמורגש רק למי שטועם הדבר במו פיו. מי שיעמוד רחוק מן המאכל, או אף מי שיעמוד קרוב למאכל אבל לא ישימו בפיו וילעסנו כדי לאוכלו, לא ירגיש בשום טעם כמובן.

¹⁸ עמוס ט, י

כך הדבר לגבי 'תורה' לעומת 'מעשים טובים':

בעוד ו'מעשים טובים' כדוגמת צדקה וחסד וכדומה, ניתנים להרחת מרחוק, שכן מעשים טובים מטבעם הנאתם מרחיקה לכת אף למקומות רחוקים. אבל 'תורה' זהו עניין שבלתי ניתן להתרשם הימנו מרחוק, ורק מי שעומד בסמוך אליה וטועם הימנה, בבחינת חך אוכל יטעם, רק הוא ירגיש בטוב טעמה. אבל מרחוק אין ניתן להתרשם מטעם התורה, אלמלא האדם טועם הימנה בפיו. במובן זה, מי שיש בו תורה הנו דומה כמי שיש בו טעם, ומי שיש בו מעשים טובים דומה למי שריחו נודף והולך למרחקים.

אכן הבדל נוסף ועיקרי יש בין שני חושים אלה:

מי שמריח ריחו של מאכל, יתכן ואמנם ייחנה מריחו, אולם תועלת לגוף הנצרך למזון לא תצמח לו מהרחת זו... לעומת חוש הטעם, שמי שאוכל מאכל וטועם טעמו, יהי טעמו אשר יהא, המזון נכנס לגופו ומזין את כוחותיו. אך לשם כך הינו מחויב כמובן להקריב המאכל ולהגישו לתוך פיו, מבלי זאת אין לו כלום.

כך הדבר לגבי 'תורה' לעומת 'מעשים טובים': אמנם 'מעשים טובים' יש להם ריח טוב וניאותים מהם למרחקים, אולם 'תורה' מהווה מזון בסיסי לאדם, ומי שאינו לומד תורה כלל, חסר לו מזון בסיסי שבלעדיו אין כוחו הרוחני מתפתח. ולכן 'לולב' שרומז למי שיש בו טעם ולא ריח, הנו גבוה במינו ועליו מברכים ('על נטילת לולב'), היות והוא רומז לתורה, הוא נחשב למין העיקרי שבמינים.

*****

ילקוט אמרים

מספרי רבותינו הקדושים זי"ע מאיזביצא ראדזין

לחג הסוכות

'מצטער – פטור מן הסוכה'. (סוכה כה).

יש להתבונן בדבר:

הלוא בשום מצווה שבתורה לא מצינו "פטור" מסוג "מצטער", כדוגמת 'מצטער' שהנו פטור במצוות סוכה. שכן הגע בעצמך: כלום 'מצטער' יפטור מפאת צערו ממצוות אכילת מצה, או מן חיוב של הנחת תפילין?? בוודאי שלא! במה אפוא שונה מצוות סוכה, שהמצטער פטור מקיומה??

מסביר רבנו הקדוש "מי השלוח":

עניינה של מצוות סוכה מתמצה במאמר שטבעו חכמינו ז"ל: "אמרה תורה, צא מדירת קבע, ושב בדירת עראי"¹⁹!

משמעות הדברים:

היהודי נדרש על פי התורה להימשך אחר רצון השם, מבלי לקבוע עצמו בצורת הדברים כפי נוחיותו. עליו להגמיש עצמו ורצונותיו בהתאם לרצונו יתברך, העשוי אף להשתנות כפי העניין, מבלי שתתעורר בליבו תרעומת על כך שנמנע הימנו לקיים את המצווה באופן שהורגל בקיומה. שכן באם ברי לפניך שרצון הבורא נשתנה כפי הנסיבות, עליך לקבל את רצון הבורא באהבה, ואף לפרוש לעתים מן המצווה שהחלת בקיומה בבחינת "כשם שקיבלת שכר על הדרישה, כך תקבל שכר על הפרישה"²⁰!

לדוגמה:

אדם שעל פי הוראת הרופא נאסר עליו לצום ביום הכפורים – יִדַע בנפשו כי מצוות השם הינה כעת שיאכל! או, אדם המצוי במצב של "פיקוח נפש", שההלכה קובעת לגביו שיש לחלל עליו את השבת – מצווה שיחללו את השבת עבורו, וחלילה לו להתחכם כדי להימנע מ'חילול שבת' כביכול! לפי שכעת זהו רצון העליון שתיעשה מלאכה למענו, ואין רצונו יתברך בשמירת השבת כביכול, בשעה שחיוו של יהודי עומדים בסכנה! והלוא 'רצון השם' קובע עבורנו בכל מצב, ולא רצון אישי שלנו או הרגל עשייה כלשהו.

עקרון הנהגה זו – מסמלת "מצוות סוכה".

עניינה של מצוות סוכה הוא "צא מדירת קבע, ושב בדירת עראי"! היינו: שעל האדם לפעול במהלך חייו באופן שכל עשיותיו תהיינה בבחינת "עראי" מבלי להיקבע בדפוס פעולה כלשהו, רק יימשך בכל ענייניו אחר רצונו יתברך ותו לא. אפילו בנוגע לעצם קיום מצוות הבורא בל יקבע אדם את עצמו בקיום המצווה שיעלה בידו כפי הרגלו דווקא, רק יקיים את המצוות תמיד באופן של "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי", ויאמר לנפשו: הריני נתון למען קיום 'רצון השם' מבלי קביעות כלשהי – רק בהתאם לאשר יזמין לפניי ה' בעת קיום המצווה!

¹⁹ סוכה ב, א.

²⁰ השו"י: פסחים כב, ב.

וזזהו הטעם לכך ש"מצטער פטור מן הסוכה" ואף בלתי נכון לאדם להחמיר בעניין כמאמר "כל הפטור מדבר ועושהו – נקרא הדיוט"²¹! טעמו של דבר, לפי שמצוות סוכה מורה על הצורך מפאת האדם להימשך אחר רצון ה' בכל עת ומצב בבחינת "פְּנֵה אַחֲרֶיךָ מִשׁוּכָּה"²². המבחן לכך הינו בפטור "מצטער", המורה לאדם לצאת מהסוכה באופן שנגרם לו צער בישיבתו, כל זאת למרות רצון האדם בקיום 'מצוות סוכה' שהחל בה, לפי שעכשיו כך מצוותו, שיצא מן הסוכה ולא שימשיך לשבת בה.

(מי השלוח, חלק ראשון, פרשת אמור)

על יסוד האמור, מבאר מרן בעל "מי השלוח" את דברי הגמרא במסכת עבודה זרה²³ הקובעת, כי לעתיד לבוא ינסה הקב"ה את אומות העולם בקיום מצוות סוכה.

שכן כך דברי הגמרא שם²⁴:

"יאמרו אומות העולם לפני הקדוש ברוך הוא: תנה לנו עתה מצווה, ונעשנה! [=ונקבל עליה שכר]

אומר להם הקב"ה: "מצווה קלה יש לי ו"סוכה" שמה. לכו ועשו אותה! מיד כל אחד מהם נוטל והולך, ועושה סוכה בראש גגו. והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד מהם בועט בסוכתו ויוצא..."

מקשה הגמרא:

"הלוא אף ישראל יוצאים במצב זה מן הסוכה, שכן "מצטער פטור מן הסוכה"?? [=ומה בחינה יש בזאת לפני אומות העולם?]

והגמרא משיבה:

אף שישאל פטורים משום 'מצטער', אכן ישראל כשהם מצטערים אינם 'בועטים' בסוכה ביציאתם הימנה, אלא יוצאים הימנה בהכנעה!

²¹ על פי: ירושלמי, סוף פרק שני דברכות.

²² מתוך: 'תפלת טל'.

²³ שם ג, א.

²⁴ שם.

ומיד הקב"ה יושב ומשחק על אומות העולם, שנאמר²⁵ "יושב בְּשָׁמַיִם
יִשְׁחַק אֲדֹנָי יִלְעֶג-לָמוֹ!" [=עד כאן דברי הגמרא]

נשאלת השאלה:

מדוע המבחן לאומות העולם ייערך באמצעות "מצוות סוכה" דווקא??

לאור יסוד האמור, מבאר רבנו "מי השלוח":

בעצם זהו קו המנחה במצוות סוכה – שאדם יקבע בנפשו יסוד מוסד להיותו
נמשך תמיד אחר רצונו יתברך בכל עת לפי העניין המתבקש, עד שלא ירע
בעיניו באם הקב"ה ימאן לפתע בקיום מצוותו, לאחר כל אותן טרחות
והוצאות ממון שהשקיע בבניית הסוכה, בהנחת הסכך ובהעמדת הדפנות. לפי
שאמנם עד כה חפץ השם יתברך בישיבתו בסוכה, ואלו עתה לא יחפוץ בכך!

דרגה כזו להימשך אחר רצונו יתברך, מבלי להרהר או לרטון כלל, היא נחלת
'עם ישראל' בלבד, ואין בכוחן של אומות העולם להתנהג בצורה דומה. שכן
ישראל קדושים מטבעם ומהותם חפצים בקיום רצונו יתברך, אי לכן כאשר
מתברר להם כי רצון השם נשתנה מכפי שהיה, הם מתאימים עצמם לרצון ה'
בשעה זו. לכן אף יציאתם מהסוכה בעת הצער נעשית בנחת, מבלי שתתלווה
לכך 'בעיטה' מצדם חלילה. לא 'אכפת' להם לישראל שרצונו יתברך נשתנה
כעת מן הקצה אל הקצה, כנגד מה שנדמה להם אך לפני זמן קצר.

ואלו אומות העולם פשוט אינן מסוגלות להגיע למידת התבטלות כזו כלפי
רצון שמים, הלכך אין הן יכולות להתאפק מלבעוט בסוכה במהלך יציאתן,
כדי להביע בכך את כעסן 'ותסכולן' עקב יציאתן הכפויה.

זהו מבחן המכריע שייערך לעתיד לבוא, מבחן שבו תיגלה ותיראה מהותן
הפגומה של אומות העולם – לעומת מהותם הטהורה של ישראל.

(מי השלוח, שם)

מוסיף רבנו הגדול מרן אדמו"ר בעל "תפארת יוסף" זי"ע:

בין עבודת ישראל לבוראם, לבין "עבודתן" כביכול של אומות העולם
לאלוקים – פעורה תהום עמוקה שהינה בלתי ניתנת לגישור:

²⁵ תהלים ב, ד.

שכן עבודתם בקודש של ישראל את השם יתברך, מהווה עבודה פנימית שהיא דבקה בשורש רצונו יתברך. עבודה שאינה מצטמצמת ל'גוון' מסוים של עבודה, והיא בלתי מותנית בקיום "לבוש" חיצוני כזה או אחר. אי לכך, בשעה שהבורא דורש מהם שיעבדוהו במתכונת שונה מעד כעת – ישראל קדושים מקבלים זאת בהבנה מלאה וללא סייג, שכן ישראל קשורים אל בורא עולם באופן פנימי, ותמיד הם מוכנים לשינוי באם הדבר יתבקש מהם.

לא כן אומות העולם שאף "עבודתן" לאלוקים כתפיסתן נובעת מטעמים שבחיצוניות גרידא – אי לכך נתפסות לגוון של עבודה כפי שמוצא חן בעיניהן לפי שעה. אהדתן נתונה אל "לבוש" החיצוני, ואין חפצם וישעם ב"פנימיות" שאינה קיימת כלל אצלם. הלכך בשעה שמתבקש מן אומות העולם "שינוי" כלשהו בסדר עבודתן – כל "השגתן" ו"הבנתן" יורדת לטמיון ולא נותר הימנה שום זכר, לפי שאין ביכולת האומות להסתגל לשינויים במהלך ביצוע המצווה, תוך ביטול השגתן הקודמת. ולכן תגובתן למצב היא "לבעוט" במצווה ולנטוש אותה כליל, תוך הבעת תרעומת ומורת רוח גלויה.

הביטו וראו מה בין כשרי ישראל – לבין "צדיקי אומות העולם" להבדיל.

(תפארת יוסף)

המבחן של האומות לעתיד – במצוות סוכה

מצינו בגמרא²⁶, כי לעתיד לבוא הקב"ה מעמיד במבחן את אומות העולם באמצעות 'מצוות סוכה', ואז לאחר שיקימו את סוכותיהן בראש גגן הקב"ה מקדיר עליהן חמה, והן בועטות בסוכתן ויוצאות.

מקשה הגמרא:

וכי מה מבחן יש בכך לאומות העולם, והלוא במצב של הקדרת חמה אף ישראל יוצאים מן הסוכה ונפטרים הימנה מדין 'מצטער'? מיישבת הגמרא, שישראל אף בשעה שנאלצים לצאת מן הסוכה בגלל צער, אינם 'בועטים' בה, בניגוד לאומות העולם שבוטות בסוכה בעת יציאתן הימנה – עד כאן דברי הגמרא.

²⁶ ראו תוכן לשון הגמרא, לעיל עמ' 13-14

מבאר רבנו 'בית יעקב':

הבדל שבין אומות העולם לבין ישראל הינו, שישראל בשעה שהם מקיימים מצווה עושים זאת משום חפצם וישעם בקיום רצון בוראם, הלכך כאשר נמנעת מהם עשיית המצווה, כגון שהשם יתברך מקדיר עליהם חמה או מוריד עליהם גשמים, אמנם מצטערים על כך שאינם זוכים לקיים המצווה, אבל אינם בועטים בסוכה ואין בליבם כל טינה כנגד הבורא חלילה, ולכך נחשב להם צער זה בגין אי קיום המצווה כאלו קיימו המצווה בפועל, כמאמר הגמרא 'חישב לעשות מצווה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה'²⁷!

בניגוד להם אומות העולם, שאינן חפצות במצוות הבורא, אלא מקיימות את 'המצווה' מתוך כורח כביכול, אי לכן בשעה שבלתי ניתן להן להשלים את קיום המצווה, כועסות הן כנגד הבורא על 'שהפריע' להן כביכול בעת קיום מצוותן, והן יוצאות מן הסוכה ב'בעיטה'.

התנהגות כזו מהווה 'אבן בוחן' לרצונן וחשקן של אומות העולם בקיום מצוות הבורא – מבחן שבו נדונות אומות העולם לכישלון.

[בית יעקב, פרשת לך]

רבנו בעל "אורחות חיים" זצ"ל, מסביר את עניין המבחן לאומות במצוות סוכה – כך:

עיקר המבחן והבירור לאדם בקיום מצוות השם אינו קשור לעצם הביצוע, אלא 'לקושייה' שעלולה להתעורר בלב האדם כלפי הנהגתו יתברך על רקע מצוות השם.

כך למשל מצינו אצל אברהם אבינו ע"ה בניסיון העקידה, כי לב הניסיון היה מתבטא על רקע 'טענה' אפשרית מצד אברהם כנגד בוראו: "אתמול אמרת לי 'כִּי בִּי־צִחָק יִקְרָא לְךָ וְרַע'²⁸ והיום אתה אומר לי 'הֶעֱלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה'²⁹?! 'סתירה' זו בדברי השם גלום היה בה ניסיון כבוד עבור אברהם אבינו, ואף על פי כן לא הרהר אברהם אבינו כלום אחר מידותיו יתברך, אלא עשה כפי שנתבקש ממנו

²⁷ קידושין מ, א.
²⁸ בראשית כא, יב.
²⁹ בראשית כב, ב.

לעשות מפי השם, תוך אמונה שלימה בהקב"ה שאין נפתול ועיקש בדבריו ומשפטיו צדקו יחדיו.

מעין זאת יהיה ב'ניסיון' העתידי שיעמיד בו השם יתברך את אומות העולם. קושי הניסיון נעוץ יהא בכך, שבתחילה יאמר להן השם יתברך לאומות לבנות סוכה כדי לשבת בה, ומיד אחר כך יקדיר עליהן חמה בתקופת תמוז והן ייאלצו לעזוב את הסוכה מחום השמש. אף כאן תתעורר בלבן של האומות 'קושיה' עצומה: "הכיצד יצווה הבורא אותנו דבר והיפוכו, מתחילה יבקש מעמנו לשבת בסוכה, ולאחר מכן יאלצנו על ידי הקדרת חמה לצאת הימנה?? וכי מה יחפוץ הבורא מאתנו – שנשב בסוכה, או שלא נשב?!

ואכן **אומות העולם** אינן עומדות בניסיון זה, לפי שפנימיותן אינה שלימה עם השם יתברך. אולם בשונה מהן **ישראל** עומדים בניסיון, ומאמינים בליבם שאין מקום לקושיות כנגד בורא עולם כביכול, ומשפטי ה' אמת צדקו יחדיו – הלכך הם יוצאים מהסוכה מתוך הכנעה וענווה.

[סוד ישרים לערב יום הכפורים, עניין ט"ז]

עוד מאיר בעניין רבנו "אורחות חיים" זי"ע:

ההבדל שבין אומות העולם לישראל בקיום המצווה – הינו נעוץ בגישה לציווי הבורא.

אומות העולם, בשעה שהן מקבלות לידן תפקיד ב'קיום מצווה' מעוניינות הן לבצע את משימתן תוך 'שליטה מלאה' על מהלך הדברים. הן חפצות שאופן הביצוע ותנאיו יהיו מסורים בידיהן בלבד! אי לכך, בעת שהשם יתברך 'מתערב' כביכול במעשיהם תוך כדי פעולת המצווה ומקדיר עליהן חמה, דבר שמאלצן לצאת מן הסוכה בעיצומה של המצווה – הן מתקצפות ובוטות בסוכה בחמת זעם.

לא כן **ישראל קדושים**, אף בשעת קיום המצווה הם תולים עיניהם למרום וליבם מסור לשמים, לכן הם מקבלים את הכול באהבה אפילו כאשר רגע לאחר התחלת המצווה נדרשת מהם פעולה מנוגדת בתכלית, שמשמעה לכאורה 'ביטול' המצווה.

[סוד ישרים לחג הסוכות, עניין לט]

בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים

אומר מרן בעל "תפארת יוסף" זצ"ל:

בעת קיום מצוות סוכה, מראה היהודי כי אין לפניו מגמה אחרת בעולמו מלבד עבודת השם יתברך וקיום רצונו. לשם כך הינו עוזב את ביתו הקבוע והמרווח ונכנס לדירת עראי של סוכה, למרות שנוח לו שבעתיים להישאר ספון בין כותלי ביתו כהרגלו במשך כל ימות השנה.

ביציאה זו מביתנו לסוכה, אנו מתמסרים אפוא לרצונו של הקב"ה, ומראים לעין כל את נכונותנו לקיום מצוותיו בכל מחיר ותנאי – אף אם הדבר כרוך בויתור על נוחות מצדנו.

(תפארת יוסף)

*

**בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים.. כִּי בַּסֶּכֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (ויקרא כג, מב–מג)**

במשמעות מצוות סוכה אחר יום הכיפורים, מאיר רבנו בעל "בית יעקב" זי"ע:

לאחר ניצחון ישראל על פני אומות העולם במהלך יום הכיפורים כאשר ישראל עולים בגורל לַשֵּׁם, לעומת השעיר לעזאזל המסמל את עשיו וכוחותיו שנדחה לעמקי פי תהום – מתעורר באופן קבוע קטרוג כלפי ישראל, למה הם זוכים תמיד לעמוד לצדו של ה', לעומת בני עשו שאינם זוכים לכך, למרות שאף בידם מעשים נאים לכאורה! והרי 'גורל' הנו פעולה שלמראית עין נעשית מבלי דעת האדם, במה גדול כוחה אפוא להכריע באורח שרירותי כביכול לטובתם של ישראל, וכנגד אומות העולם?? קטרוג זה דורש תשובה נאותה לניצחונם של ישראל על פני אומות העולם, להבדיל אלפי הבדלות.

לזאת מגיעה 'מצוות סוכה' לאחר יום הכיפורים, שהיא מהווה בירור לטובת ישראל על חלקם שהוא קבוע לצד השם יתברך, בניגוד לאומות העולם להבדיל. שכן בעצם קיום 'מצוות סוכה' מתקיים מבחן ובירור לטובת ישראל כנגד אומות העולם, ולעתיד לבוא עתידה מצווה זו לשמש כמופת לצידם של ישראל המורה על ציותם המוחלט לרצון השם, בניגוד לאומות שאינן עומדות במבחן זה, וברגע של קושי הן בועטות בסוכה ויוצאות הימנה בחמת זעם.

מצוות סוכה מראה בעליל, שבני ישראל נמשכים אחר רצון הבורא, ואינם מביטים אל נוחיותם ורווחתם, ועל כן מוכנים הם לעזוב את ביתם הנוח והמוגן מכל השנה כדי לשבת ולחסות בצל דירת עראי המסוככת בפסולת גורן ויקב. דבר המראה כי פנימיות ליבם של ישראל שלימה עם השם יתברך, לפיכך לא לחינם הם נבחרים ועולים בגורל לצד ה'.

מסיבה זו עצמה, היה יעקב אבינו לאחר נצחונו מול עשו וחיילותיו בוחר להסתופף בצל הסוכה כמאמר הכתוב **וַיַּעֲקֹב נָסַע סֻכּוֹתָהּ**³⁰. זאת כדי שלא יתעורר כנגדו קטרוג מדוע הוא זכה לירושתו הרוחנית של יצחק, ולא עשיו.

זו גם הסיבה לכך שהשם יתברך הושיב את בני ישראל בסוכות **בְּהוֹצִיאֵי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם**, לפי שאף בגאולת מצרים היה נראה שישראל אינם זכאים לה, שהרי קטרוג נוסף תלוי ועומד כנגדם בדמות טענת **הֲלָלוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה וְהֲלָלוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה**, מה השתנו אלו מאלו! הלכך הושיב השם יתברך את ישראל תיכף עם יציאתם ממצרים בסוכות, למען תגן עליהם מצווה זו ותברר אותם לטובה, כאמור.

(סוד ישרים, בשם מרן בעל 'בית יעקב' זי"ע)

*

'כיצד מצוות סוכה? אוכל בסוכה, שותה בסוכה, מטייל בסוכה, וישן בסוכה..' [שולחן ערוך אורח חיים, תרל"ט]

במצוות "סוכה" הננו מוצאים צורה של 'קיום מצווה' שאין בדומה לה, והיא היכולת לקיים המצווה אף במצב של 'שינה' – בעת שאדם הנו נטול דעת כביכול. דבר שאינו קיים בשום מצווה אחרת, שהיא מתקיימת רק במצב של שליטת 'הדעת' באדם, ולא באופן שהינו מחוסר דעת.

מאיר בזאת רבנו הקדוש "אורחות חיים" זי"ע בספרו "סוד ישרים":

בקיום מצוות "סוכה" חפצים אנו להיוודע ולהיגלות לעין כל, כי רצוננו עז בקיום מצוות השם אף בשעה שאנו נתונים במצב של חוסר דעת, ואפילו כאשר המצווה הינה למעלה מהשגותינו ונשגבה מתפיסתנו. לכך מתאפיינת מצווה זו בכך שיש לקיימה אף במצב שינה, כשדעתו של אדם וכוונתו אינן פעילות אצלו.

(סוד ישרים)

³⁰ בראשית לג, יז.

"דרך הסינוך להיות קל, כדי שייראו ממנו הכוכבים הגדולים".

[שולחן ערוך אורח חיים, סימן תרל"א]

ביסוד הדרישה שייראו דרך הסכך 'כוכבים הגדולים' – מאיר מרן הקדוש בעל "בית יעקב":

ישיבת האדם בסוכה באה להורות, כי שלומו של האדם והגנתו הינן נתונות באופן בלעדי בידי השם יתברך, ואל לו לשים מבטחו בגורמי בשר ודם.

שכן במהלך ישיבת האדם בביתו במשך ימות השנה, בצל דירה מקורה מעשה ידי אדם – עלול הינו לדמות בנפשו שגורמי אנוש אחראיים להגנתו, כאשר בד בבד שוכח הוא כי "אִם-ה' לֹא יִשְׁמֶר עִיר, שָׁוְא שָׁקֵד שׁוֹמֵר"³¹! נמצא שהנו שוכח מהשם יתברך חלילה, המגן עליו בכל רגע ורגע.

הלכך מצווה לנו התורה שנצא מביתנו ונעזוב את דירתנו המרווחת של ימות השנה, שהיא מספקת לנו תחושת הגנה ובטחון – ונתכנס לתוך סוכה עראית שמסוככת בדלילות עד שכוכבי שמים נראים מתוכה. בשעה שאדם רואה נכחו 'כוכבי שמים' נוכח הנו עין בעין בהשגחת השם יתברך ממעל – שהוא לבדו שומר על האדם תדיר ומגונן עליו מכל רע.

(בית יעקב)

מוסיף על כך מרן בעל "תפארת יוסף":

הלכך מצינו במשנה³² כי "סוכה הגבוהה למעלה מעשרים אמה, פסולה". הגמרא מנמקת זאת בכך ש"למעלה מעשרים אמה – אין עין האדם שולטת בסכך" לרוב גובהו.

כל זאת לפי שאם האדם אינו רואה את הסכך בעיניו – ממילא אינו נוכח באופייה העראי של סוכתו, ונעדרת הימנו התחושה שהקב"ה בלבד הינו השומר ומגן שלו. ומכיוון שכך, אין מושגת אצלו מטרתה ותכליתה של ישיבת סוכה, ולכן סוכה זו פסולה, היות שאין אפשרות לקיים בה עניין מצוות סוכה.

מהי אפוא תקנתה של סוכה זו? ישפיל את ענפי הסכך על מנת שהסכך ייכנס לטווח ראייתה של העין – ואז יהא האדם מכיר בהגנת השם יתברך, ותוכשר הסוכה בכך.

(תפארת יוסף)

³¹ תהלים קכז, א.

³² סוכה ב, א.

לְמַעַן יֵדְעוּ דִרְתֵיכֶם כִּי בַסֻּכֹּת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל..

ברעיון של מצוות הישיבה בסוכה, אומר מרן "בית יעקב":

שני מיני הגנות מצויים באדם, יש הגנה של 'בית' ויש הגנה של 'סוכה'. ההבדל שבין שני מיני הגנות אלה, הנו נעוץ במידת מודעותו של האדם להגנתו.

'בית' מגן על האדם במידה כזו, שאין אדם מודע אל הגנה זאת במהלך שהייתו בתוכו, היות שבשעה שהוא נמצא בביתו פנימה אינו מודע לרוב למה שקורה 'בחוץ'. יכול לרדת שם גשם זלעפות, או שיסתובבו כנופיות מסוכנות, אבל האדם הספון בין כותלי ביתו אינו מודע כלל לכל אלה.

ואלו 'סוכה' הגנתה קלושה ותלויה על בלימה, הלכך מודעות האדם להגנתו חזקה, היות שכל משב רוח בחוץ מרעיד את דפנות הסוכה ומזכיר ליושב שהוא מצוי בסוכה, ויושב בצל הסכך שלה המגונן עליו מבחוץ.

באופן דומה נחלקת גם ההכרה בהגנת השם יתברך, בין אומות העולם ובין עם ישראל להבדיל. ההגנה מצד השם הינה שווה כמובן אצל כלל ברואי העולם, אולם ההכרה בהגנה זאת הינה שונה בתכלית בישראל מאשר אצל האומות.

שכן בעוד אומות העולם שקועות הן בהבליהן ואינן משימות לב אל הנעשה סביבן כל עוד אין הדבר נוגע להן במישרים – ישראל לעומת זאת מודעים היטב לכך שהשם יתברך מגונן עליהם בכל עת, והם מודים לו בליבם על כך.

וזהו שאומר הקב"ה לישראל: "בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ... לְמַעַן יֵדְעוּ דִרְתֵיכֶם כִּי בַסֻּכֹּת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם..." היינו למען תדעו שהנני מגן עליכם בקביעות, ולשם כך מצווים הנכם בישיבת סוכה, כדי לחוש בבהירות בהגנה עליונה זו.

(סוד ישרים עניין צ, בשם אביו מרן הבית יעקב זצ"ל)

~~~~~

א ר ב ע ת ה מ י נ י ם

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן... [ויקרא כג, יט]

מהו "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם"?

מפרש רבנו "בית יעקב":

כוונת הכתוב היא, שעל כל אחד מישראל לקחת "לכם", היינו שייקח את "עצמותו" יחד עם נטילת אלה המינים. שכן ארבעת המינים הללו רומזים כל אחד מהם לאיבר מסוים שבאדם: אתרוג דומה ללב, לולב דומה לשדרה של אדם, הדס דומה לעין, וערבה לשפתיים.

וזהו שאומר הכתוב וּלְקַחְתֶּם לָכֶם! היינו, שבד בבד עם לקיחת מינים אלה, יש לקחת את עצמיותנו.

(על פי "סוד ישרים" אות)

מוסיף על כך מרן "בית יעקב":

זוהי אף הסיבה והטעם להבדל היסודי שמצאנו בין אופן קיום מצוות לולב, לבין אופן קיומה של מצוות סוכה, שכן בעוד "סוכה שאולה כשרה"³³, הרי "לולב השאול" הנו פסול לברכה (=ביום הראשון, משום חסרון בדין "לכם").

הבדל זה – לדעת מרן – נובע מאופיין הפנימי של שתי המצוות הללו:

שכן מצוות אלה אף כי עניינן המשותף הינו להאיר את נפשות ישראל, אולם באופן הארתן את הנפש, מחולקות מצוות אלה. כי בעוד ש"מצוות סוכה" אורה מסובב את האדם בבחינת "אור המקיף", היינו אורו יתברך 'מקיף' כל נפש מישראל החוסה בצל הסוכה, שהינו מכונה בלשון הזוהר הקדוש "צלא דמהימנותא" (=צל האמונה) – מצוות "ארבעת המינים" לעומתה היא בבחינת 'ולקחתם "לכם"', היינו אור פנימי שלה מאיר לתוך נפשות ישראל בפנימיותן. הלכך מוצאים אנו בכל מין מארבעת המינים הללו שהוא רומז אל עבודת איבר מסוים באדם: 'אתרוג' דומה ללב, 'לולב' דומה לשדרה שבאדם, 'הדס' דומה לעין, ואלו 'ערבה' שעלה שלה משוך דומה לשפתיים.

אי לזאת "מצוות סוכה" שקדושתה מקפת האדם בבחינת "אור המקיף" – מוכשר בה אף "סוכה שאולה" למרות שאינה שייכת בעצמותה אל האדם המקיימה, שכן היושב בה מוקף בסוכה כשרה כדן. מה שאין כן "מצוות ארבע מינים" שנועדה כאמור להאיר בנבכי לבבו ובפנימיותו – בה נדרש אדם לטהר ליבו ומחשבותיו באופן ראוי מבית ומחוץ, ולשם כך נחוץ שמינים הללו יהיו שלו וברשותו, רק אז יכול הנו לטהר האיברים שהם מכוונים כנגדם כדן. ולכך מין "שאול" פסול בהם.

(בית יעקב על ויקרא, פרשת אמור, עניין נ)

³³ סוכה כח, א.

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, פְּרֵי עֵץ הָדָר

בגמרא מבואר³⁴, כי משמוש הידיים הינו קשה לאתרוג מטבע ברייתו.

רבנו "מי השלוח" מבאר, שאין הדבר לחינם. שכן עיקר "ולקחתם לכם" שבכתוב מתייחס אל מין 'האתרוג' כמאמר 'וּלְקַחְתֶּם לָכֶם.. פְּרֵי עֵץ הָדָר!'. הלכך כל משמוש ידיים שבאתרוג, שאינו לצורך נטילה של מצווה, הינו 'קשה' לאתרוג, היות שאין זו לקיחה הראויה כלפי מין האתרוג! ולכן זהו טבע שטבע הבורא באתרוג מתחילתו, שמשמוש הידיים בסתם קשה לו.

(מי השלוח חלק שני, ראש השנה טו.)

*

פְּרֵי עֵץ הָדָר – הָדָר באילנו משנה לשנה. ואיזה זה? זה אתרוגו

(סוכה לה.)

מה עניין תכונה זו בפרי עץ הדר שהינו "דר באילנו משנה לשנה" – אשר התורה מציינת בה במיוחד את מין האתרוג?

מבאר בזאת מרן הקדוש בעל "בית יעקב":

'אתרוג' – מסמל את ייחודו של עם ישראל כאומה בין שבעים אומות.

כשם ש'אתרוג' מסוגל להמשיך את קיומו לאורך התחלפות עונות השנה: בגשם ובשלג, בקור או בחום, והינו מתמיד בכך במשך שנים רצופות מבלי הפסק – כך סגולתו המופלאה והמיוחדת של עם ישראל, שהוא ממשיך בקיומו לאורך כל השנים והתקופות שחולפות עליו, בכל מיני מצבים – תוך שמירת מצוות קלות כחמורות, מבלי להתכופף כלל לתמורות הזמן ותהפוכותיו. זאת בניגוד לאומות העולם, שכל אחת מחזיקה אומנם במידה מועילה כלשהי, אבל אינה מחזיקה מעמד במידה של זולתה, אלא כל אחת מחזיקה מעמד רק באופן הנהגה מסוים.

תכונה זאת שהיא מסמלת את פרי 'אתרוג' – הינה מיוחדת לעם ישראל בלבד.

(בית יעקב)

³⁴ ראש השנה טו, א.

מוסיף על כך רבנו בעל "אורחות חיים":

מהיכן באמת נובעת תכונה מבורכת זו באתרוג, בהיותו בעל יכולת קיום מתמשך על פני מכלול העונות בשנה??

יכולת זו – אומר רבנו – נובעת מתכונה זו עצמה שאתרוג 'דר באילנו משנה לשנה'. היינו, לפי שאתרוג נשאר מחובר לשורש שלו ויונק הימנו אף לאחר שנגמר בישולו! מכוח זאת ממשיך פרי האתרוג לשמור על רעננותו לאורך תהפוכות העונות, והנו נשאר בטריטו.

ואכן, כוח זה מאפיין את עם ישראל, שסגולתו המיוחדת שהוא נשאר תמיד בכוחו וברעננותו חרף כל התהפוכות שעוברות עליו במהלך חילופי הזמנים. כל זאת באה לו הודות לחיבורו המתמיד לשורשו העליון בקדושה.

(סוד ישרים, יום א' של סוכות, עניין לח)

פְּרִי עֵץ הָדָר..

"פְּרִי עֵץ.." זה אתרוג, שטעם עצו ופריו שווים.

(סוכה לה.)

במה מתבטא ייחודו של האתרוג בכך "שטעם עצו ופריו שווים"??

אומר מרן "בית יעקב":

בכל הצלחה בפעולת עולם הזה, אין ההשתדלות והמאמץ להשגת הנצרך נחשבים לחלק מן ההישג. למשל: סוחר שמחפש סחורה ומתאמץ להרוויח עליה, אין עצם המאמץ נחשב לו כהישג, רק התוצאה הסופית היא קובעת, ואלו המאמץ הינו בגדר אמצעי למטרה בלבד.

יוצא מהכלל הינו קיום מצוות התורה, שבהן עצם הסיבות והטרחות שאדם משקיע ומכין לשם כך, נחשבות עבורו להישג ולהצלחה, זאת בנוסף לגוף קיום המצווה, כמאמר "אנו רצים והם רצים.. אנו רצים ומקבלים שכר!" (=אף על עצם הריצה).

דבר זה גלום בתכונת האתרוג, הרומז לעם ישראל "שטעם עצו ופריו שווה". "פריו" מכוון למצווה בעצמה, ואלו "עצו" מכוון להכנות הנעשות לצורך קיום המצווה, שמצמיחות את המצווה. בא הכתוב ורומז לכך, שאצל אתרוג המסמל את עם ישראל, העץ דומה בטעמו לפרי ויש בו מתכונת הפרי עצמו.

(בית יעקב, פרשת אמור, עניין נא)

כַּפֶּת תַּמָּרִים...

במדרש מבואר, כי תיבת 'לולב' היא בנוטריקון 'לו לב', היינו מה לולב יש לו שדרה אחת, אף ישראל יש להם לב אחד לאביהם שבשמים.

תכונה זו שמייחדת את ישראל – מבארה רבנו "בית יעקב" כך:

המצוות שנצטוו בהן ישראל הן בידוע בעלות 'גוונים' שונים, כגון מצוות תכלת בציצית עליה רמזו חז"ל "אמר רבי מאיר, מפני מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונים? מפני שתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכיסא הכבוד! וכן מצוות רבות ישנן שמסמלות גוונים שונים, כגון מידת הרחמנות, או ביעור הרע, או פזרנות לצדקה, וכן במצוות סוכה מצינו שהיא מסמלת עניין 'צא מדירת קבע ושב בדירת עראי' – ועוד כהנה.

והנה 'אומות העולם' דוגלות אף הן בפעולות שונות, המורות לדבריהן על מגמות מסוימות כפי שנראה לעיניהן. אולם הללו מעשיהן נגועים בגוונים ואינטרסים שונים, ואין מגמתן כלל לקיום רצון שמים.

לא כן עם ישראל, שאינם נתפסים 'לגוון' של מצווה אלא הם דורשים ומחפשים בכל מצווה את כוח המצווה שעומד מאחוריה, היינו אחר רצון השם יתברך שמונח בעניין! ואם לא ימצאוהו, אינם מוצאים כל טעם בעשייה זו, ולכן הם נוקטים אז בשיטת 'שב ואל תעשה'.

'תכונה' זו מסמלת מין 'לולב', שאף כי עליו חופים זה את זה אכן בעיקרם חופפים הם את השדרה שהינה 'לוז' שבלולב. זוהי כאמור תכונה מרכזית הקיימת בעם ישראל, שמאפיינת כאמור את קיום מצוותיהם.

(בית יעקב הכולל' לחג הסוכות)

וְעֵנָף עֵץ-עֵבֶת...

בגמרא³⁵ מבואר, כי על מין ההדס להיות 'משולש' בעליו (=שלושה עלים בשורה אחת). אך כאשר שני עלים עומדים בשורה אחת, ואלו עלה השלישי 'רוכב' על גביהם ואינו עומד בשווה עמם – הדס כזה מכונה בלשון הגמרא "הדס שוטה" והינו פסול למצווה.

מה עניין אותו 'שילוש' שבהדס – ומהיכן נגזר הכינוי "הדס שוטה"?

³⁵ סוכה לב, א.

מאיר רבנו הקדוש "בית יעקב":

עניין "שילוש" שבהדס רומז לשתי קצוות מנוגדות שקיימות בכמה וכמה עניינים בעבודת השם – כאשר 'קו האמצע' מכריע בין הצדדים המנוגדים.

שהרי בעבודת הבורא קיימות כידוע גישות שונות, ולפעמים אף מנוגדות. גישה אחת גורסת למשל, שעלינו לנהוג בכל עניין לפי 'מידת הדין', ואלו גישה שנייה סבורה שראוי יותר לנהוג 'במידת הרחמים' דווקא. לפי גישה אחת, עניין יש להנהיג בדברים שבקדושה מידה של פומביות, בעוד שלפי גישה אחרת עדיף לנהוג במידת 'ההצטנעות'. וכן הלאה על זה הדרך, גישות שונות בשאלה איזו דרך ישרה שיבור לו האדם בעבודת השם.

כיצד נדע אפוא איך עלינו לנהוג בכל נושא ועניין??

התשובה לכך היא, שלצורך זאת נידון אדם ב"מידת האמצע" שהיא קו משקולת שמכריע בכל דבר לגופו של עניין, תוך הנחת שני הצדדים על כפות המאזניים ובדיקה להיכן הכף נוטה. שכן ברור כי לא ראי דינו של זה כראי דינו של זה, ולא בכל סוגיה ניתן לנקוט בעמדה אחידה, אלא הכול תלוי כפי העניין ולפי מה שהוא אדם, כפי שברור לכל בר דעת שסעיקר בכל דבר ללכת כפי רצון השם.

זהו אפוא יסוד הדרישה שקיימת ב"הדס" שיהא 'משולש' בעליו. הרמז בכך לצדדים המנוגדים שקיימים כמעט בכל נושא ועניין, כאשר קו ה'דעת' שנמצא באמצע אמור להכריע בכל מקרה של ספק ועימות, לפי הבנת אדם והרגשת הלב במהות רצון השם בנידון.

ואלו "הדס" זה שבשורותיו נמצאים כאמור עלים כפולים וחסר בהן "עלה השלישי", או שאין עלה השלישי עומד בשורה שווה עם השניים רק נמצא מעליהם, הרי חסר אצלו קו השכל והדעת שיכריע ביניהם – לכן מכונה הינו בצדק "הדס שוטה".

(בית יעקב' על שמות, פרשת תרומה, עניין לד;
'תפארת החנוכי', פרשת חוקת)

בגמרא³⁶ מבואר, כי מין שנקרא 'הרדוף' אף שענפיו חופים את עצו כנדרש במין הדס, פסול להדס של מצווה, זאת לפי שהכתוב במצוות מציין שמתקיים

³⁶ סוכה לב, ב.

בהן בחינת "הָאֱמֶת וְהַשְׁלוֹם אָהָבוֹ"³⁷, היינו שקיימים במצווה מרכיבי "אמת ושלום" הדורים בכפיפה אחת, ואלו מין 'הרדוף' שמהווה סם המוות 'אינו לא אמת ולא שלום'³⁸ לפי שהינו עשוי לסם המוות.

כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ר אברהם ישכר זצוק"ל, שאהבתו לשלום ולאחדות בקרב ישראל הייתה מן הידועות, מסתייע היה בדברי גמרא אלה להוכיח כי 'אמת' ו'שלום' הן מידות הצריכות זה לזה, ואי אפשר שיתפוס אדם 'בשלום' מבלי 'אמת' או 'באמת' בלי 'שלום', רק מידות הללו הן קלועות זו בזו, שכן אחרת יש כאן 'סם המוות' ואין כאן לא אמת ולא שלום! כהגדרת לשון רש"י בעניין. רק לאחר שיש את שתי המידות ביחד, אז מתקיים כמאמר "האמת והשלום אהבו".

(כ"ק מרן מהרא"י זצ"ל)

וְעֶרְבֵי־נַחַל

מין "הערבה" מתאפיין כידוע בכך, שהנו נטול "טעם" וגם נטול "ריח".

ולכאורה הדבר מעיד על פחיתותו כביכול של מין 'הערבה'.

אך רבנו הקדוש בעל "אורחות חיים" זי"ע מוצא בתכונה זו המיוחסת למין הערבה מעלה טובה – שמתבטאת בהעדר טעם וריח מן הערבה.

שכן מין 'ערבה' כידוע אוצר בקרבו רמה גבוהה של לחות טבעית, מכוח היותו גדל על גדות הנחל (= "ערבי נחל").

והנה, בעטיה של לחות גבוהה זו האצורה בצמח הערבה, היה ניתן לצפות כי הערבה תפתח בעצמה תכונת "טעם" שהיא הצמחה של פירות מאכל, או לפחות תכונת "ריח" – עקב היות הערבה גדלה בסמיכות למעיינות החיים שהם נחלי מים.

אכן למרות הכול הננו עדים לכך, כי הערבה נעדרת 'טעם' וגם 'ריח'. מה ההסבר לכך??

אין זאת אלא לפי שערבה, למרות היותה צמח לח ועשיר וחיוניות רבה זורמת בין עליה, מכל מקום מכיוון שהבורא יתברך טבע בה 'חוק ולא יעבר' שתישאר "בלי טעם ובלי ריח", הינה שומרת נאמנה על מצוותו יתברך ונוטרת

³⁷ זכריה ח, יט.

³⁸ כלשון רש"י שם.

חיותה ולחותה לבל "תתפשט" אל מעבר לגבולות שתחם לה הבורא יתברך במסגרת חוקי הבריאה.

תכונה מיוחדת זו, עשויה לשמש אף כתמרור וסימן – עבור 'מין האדם'.

שכן לעיתים נדמה לו לאדם, כי עקב היותו נוטר מצוותיו יתברך ולומד תורה הרבה – רשאי הינו להתגדר ולהתפאר בפני הבריות בכך שהוא עמוס בתורה ובמעשים טובים, תוך כדי שהוא שוכח ממאמר חז"ל הידוע "אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך – כי לכך נוצרת!"³⁹ ובכלל, מיהו החונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה – אם לא הבורא יתברך? ומה לגרזן כי יתפאר כנגד מי שחוטב בו? הלכך על אדם להחזיק במידת הענווה, ואז יזכה לסיוע ממרומים בריבוי פעלים לתורה ולתעודה.

'יסוד' זה ניתן ללמדו ממין "הערבה", שאוצר בקרבו לחלוחית רבה ובכל זאת אינו מתפשט לעבר מחוזות הטעם והריח – הכול למען קיום רצונו יתברך אשר 'חוק נתן ולא יעבור' כי הערבה תישאר מין ש"אין בו טעם ואין בו ריח".

(סוד ישרים)

*

עניין הנענועים בלולב

והיכן היו מנענעים? בהודו לה'... מוליך ומביא, מעלה ומוריד..

(סוכה לז:)

עניין 'הנענועים' בארבעת המינים – אומר מרן בעל 'אורחות חיים' – תכליתו לעורר בכך כל מיני שמחה שבעולם מכל שש רוחות שמים וארץ.

שכן מצינו בפסוק בכלי שיר שהם מכונים 'מנענעים' כמאמר הכתוב⁴⁰ 'וְיָדוּ וְכָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל מְשַׁחֲקִים לְפָנָי ה'.. בְּכַנְרוֹת וּבְנִבְלִים.. וּבְמַנְעֲנָעִים' וּבְצִלְצְלִים'⁴¹. וזה הדבר מורה על התעוררות של שמחה שמתבטאת בנענוע.

(סוד ישרים לסוכות, עניין מ)

³⁹ אבות פרק שני, משנה ח.

⁴⁰ שמואל-ב, ו-ה.

⁴¹ ראו במצודות: 'ובמנענעים, הוא מכלי הניגון, יעורר האדם להניע גופו ולרקד'.

אַזְמִין לְסֻעֻדָּתִי אֲשַׁפִּיזִין עִילָאִין...

[=נוסח הזמנת האושפיזין לסוכה]

רבנו הקדוש "בית יעקב" זי"ע מסבר את אוזנינו בהבנת עניין "אושפיזין" ומידת הקשר שלהם אל חג הסוכות – וכה דבריו:

בפנימיותו של יהודי, מדגיש רבנו, נטוע כוח רוחני המגיע מיסודם ושורשם של האבות הקדושים. שכן מידותיהם ומעשיהם הטובים של האבות פעלו והטביעו בזרע ישראל חותם של קודש כדברי חז"ל "ישראל ביישנים, רחמנים, וגומלי חסדים"⁴²! על דרך מאמר הכתוב⁴³: "כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ, יַעֲקֹב חָפֵל בְּחֻלָּתוֹ".

אלא שקדושה פנימית זו נסתרת לרוב בעומק הלב, ומכוסה בפגמי נפש שונים המתהווים מכוח מעשי האדם, ולכך אינה באה תמיד לידי ביטוי. למען הסרת הסתר זה מנפשו, על היהודי לעמול בעבודת השם יתברך ולטהר את ליבו לפני אביו שבשמיים – או אז מתגלות להן המידות הקדושות העליונות, שטבועות בלב אדם מישראל מכוח 'קדושת האבות'.

חג הסוכות זמן שמחתנו, אשר מגיע תיכף לאחר יום הכפורים וסדר מחילת עוונותיו של אדם – מהווה זמן המסוגל לכך ביותר. במועד נעלה ומרומם זה, מסוגל כל יהודי ויהודי, מכוח אהבת הבורא יתברך המתעוררת בו והשמחה במצוותיו שמפעמת בקרבו, לעורר ולהביא לידי גילוי את מידותיהם הקדושות של האבות, הנטועות בעמקי נשמתו.

וזוהי כוונתנו באמירת "סדר האושפיזין": לעורר ולזמן את ליבנו לכך שנוכל לקבל ולספוג מקדושתם העילאית של ה"אושפיזין" העליונים, שמתעוררת בליבם של ישראל בימים נעלים אלה של חג הסוכות.

[בית יעקב]

"שמחת בית השואבה"

"מי שלא ראה שמחת בית השואבה, לא ראה שמחה מימיו!
חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים בפניהם באבוקות של אור
שבידיהם, ואומרים לפניהן דברי שירות ותשבחות.

"ומה היו אומרים? אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו!
(=שלא עברנו עבירה בילדותנו, לבייש את זקנותנו – רש"י)

(מסכת סוכה, דף נ"א; נ"ג.)

⁴² יבמות עט, א.

⁴³ דברים לב, ט.

יש להבין:

שמחה נשגבה זו שהייתה שוררת בבית המקדש בעת "שמחת בית השואבה" – מאין היא נבעה?? כמו כן: מדוע היו חסידים ואנשי מעשה משתבחים בכך כי "ילדותנו לא ביישה את זקנותנו" דווקא בעת אירוע "שמחת בית השואבה" – ולא במהלך כל זמן אחר שבימות השנה??

מאיר לנו רבנו ה"בית יעקב" זצ"ל, כי שאלה אחת מתורצת בירך חברתה – וכה הם דברי קדשו:

'חסידים ואנשי מעשה' שבהם מדובר כאן – מאיר רבנו "בית יעקב" – הכוונה ליהודים 'יראים ושלמים' אשר במשך ימות השנה היו מתהלכים אחוזי דאגה שמא "מנותקים" הם מאורו יתברך חלילה. כה מרוחקים חשו את עצמם, עד שלעתים נדמה להם כי נכזבה תוחלתם וסברם ואינם מוסיפים עוד ליאות לאורו יתברך – הס מלהזכיר.

מכיוון שהתקדש עליהם "חג הסוכות" על שלל אורותיו, חג שבו מתעוררת אהבת השי"ת אל עם ישראל במידה גדושה, ושכינת קדשו יתברך מקפת את עם ישראל ב'סוכה' הדומה בעניינה ל'ענני הכבוד' – היו הם נוכחים 'עין בעין' כי קשר הנצחי שבין הבורא יתברך לישראל בעינו עומד, וכי מעולם לא חל פירוד ונתק כלשהו בינם לבין יוצרם וקונם! לאור הכרה מחודשת זו הייתה השמחה הפנימית שבליבם פורצת חוצה כנחל שוטף, עד כי באמת אמרו "מי שלא ראה שמחת בית השואבה – לא ראה שמחה בימיו!"

זוהי הסיבה לכך שקריאת "אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו הייתה פורצת מגרונם של 'חסידים ואנשי מעשה' במהלך "שמחת בית השואבה" דווקא. שכן בשעה זו נוכחו הללו להכיר למפרע בעובדה, כי מעולם לא חל אצלם נתק בקשר הפנימי שלהם עם אביהם שבשמים, וקשר העליון בעינו עומד! מכיוון שהגיעו לכלל הכרה עליונה זו – שוב לא הצליחו לכלוא את רגשות התפעלותם ושמחתם בקרבם, עד שקריאתם שהדהדה בנוסח 'אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו' נשמעה למרחוק.

כלומר:

למרות שעד כה נדמה להם שילדותם מביישת את זקנותם – מעתה נודע להם באופן ברור כי לא מיניה ולא מקצתיה, ולא היו דברים מעולם! אלא נשאר אחוזים ודבוקים בבורא עולם כמקדם, והוא יתברך לא עזבם מעולם! ועל שום כך כה רבתה השמחה במחיצת 'חסידים ואנשי מעשה' לעת שכזאת.

(סוד ישרים' לסוכות – בשם אביו רבנו הקדוש "בית יעקב" זי"ע)

רבנו בעל "בית יעקב" אומר:

בתיאור מעמד 'שמחת בית השואבה' שבמקדש לא נזכר כלום אודות 'אכילה' ושתיה' שהייתה שם, לפי שהייתה זו שמחה רוחנית גרידא לכל נושא ועניין.

עיקר השמחה ששררה ב'שמחת בית השואבה' בבית המקדש נובעת הייתה, לדעת מרן, מתוך שני עניינים: האחד, מן האור הרוחני שהיה מזריח בנפשות ישראל לרגל השמחה של מצווה, אך בעיקר לרגל אוירת 'צוותא' שכל ישראל היו שרויים בה במשך המעמד הנשגב והנעלה.

שכן הקב"ה ברא את האדם באופן שכל אחד יקבל משהו מן הטוב שבחברו. לפי שאין בנמצא אדם שהנו 'בעל הבית' כביכול על כל הטוב, רק כל אחד הנו נזקק אף למידת הטוב שביד חברו בבחינת 'ומקבלים דין מן דין'. ואלו מדת 'צרות עין' לעומתה מהווה גורם מפריע לקבלה זו, כאשר כל אדם חושש מלשתף את הזולת בטוב שבו, שמא ישווה הלה אליו חס ושלום, או ייגרע הימנו דבר כלשהו בגין חברו. ממידת 'צרות עין' נובעת עיקר גלות הדעת שהננו שרויים בקרבה!

במעמד הנשגב של 'שמחת בית השואבה' היה כל אחד משתף את חברו בטובה שסיגל לעצמו בעבודת השם יתברך, ועל ידי כך רבתה השמחה אצלם והרקיעה לממדים שכאלה עד כי 'מי שלא ראה שמחה זו לא ראה שמחה מימיו'!

(בית יעקב, לסוכות)

הגיד רבנו הקדוש מרן אדמו"ר בעל "תפארת יוסף" זצ"ל:

עניין גודל השמחה שהייתה שוררת בימי 'שמחת בית השואבה' – לפי שכל יהודי ויהודי הרגיש הארה גדולה בנפשו, המורה על כך שהשם יתברך הנו חפץ במצוותיו מאוד ויש לו מקום חשוב אצלו יתברך, הלכך שטפה השמחה בנפשם כזרם שאינו פוסק וכנחל שוטף.

לפי שעיקר המפריע שבין אדם לרעהו הגורם לעצבות בנפשו, הינו תחושת הקנאה הרוחשת בלב אדם כלפי מה שיש לחברו ונעדר ממנו כביכול, עד שמכוח זאת מרגיש האדם כמעט 'חובה' בנפשו לנסות ולהיכנס לתוך גבול רעהו וליטול את שלו, כאשר מכך נולדים להם כל מיני עצבות ומרירות אצל האדם, מכיוון שהוא נושא עיניו תמיד לחלק הזולת ואינו שמח בחלקו שלו.

אכן בזמן 'שמחת בית השואבה' מבורר היה לעין כל שישנו מקום בעולם לכל
נפש ונפש, וממילא אין צורך לאיש לפסוע ולהידחק לתוך גבול זולתו. מחמת
זו התחושה כה גדלה השמחה בליבו של כל אחד שהיה שמח בחלקו, עד
שהיו הבריות נוחות זה לזה ומסתכלות איש על חברו בסבר פנים יפות
ומאירות.

(תפארת יוסף' לסוכות, ד"ה מי שלא ראה)

%%%%%%%%%

פניני מנהג

אוצר הליכות קודש בהכנות לקראת ימי "חג הסוכות"
כפי שנהג בהן כ"ק אדמו"ר מוהרא"י זצוק"ל

הקמת הסוכה:

א. כ"ק מרן זצ"ל היה נוהג במוצאי יום הקדוש, לתור ולבדוק בסוכתו מה צריכה
הסוכה וכיצד יש לבנותה, והיו מורידים את הגג שבמקום הסוכה. (השוו: רמ"א
בשולחן ערוך אורח חיים, סימן תרכ"ד סעיף ד).

ב. בניית הסוכה בכללותה ובפרט הנחת "הסכך" – הייתה אצל כ"ק מרן זצ"ל בגדר
"מלאכת קודש" שנעשתה על ידו במלוא ההתלהבות והשמחה.

ג. בשנות מגורי אדמו"ר זצ"ל בחוצה לארץ, בעוד כוחו במותניו – היה כ"ק מרן
זצ"ל בונה סוכתו מהחל ועד כלה כמעט במו ידיו, מבלי לחוס על כבודו, עמלו
וטרחתו, בעת שמדובר היה במצווה יקרה – מצוות סוכה.

ד. חביבותה של מצווה קדושה זו, עצורה הייתה כאש בעצמותיו של כ"ק מרן זצ"ל
עוד מימי קדם.

מפורסם כי בימי עברה וזעם, בעת הסתתרות מרן זצוק"ל במעבה היערות לשם
נמלט מאימת המשחית יחד עם רעו וחסידו הרה"ח הבלתי נשכח רבי מוטל (מרדכי)
רייכמן ז"ל מוולודאבה-חיפה-בני ברק (כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל החזיק לו כל ימיו
טובה עצומה על כך, כמי שסייע בידו במסירות בהצלת נפשו בימי עברה וזעם) –
בעת שנרדפו על צוואר מחמת השונאים ומאימת הלשנות הגויים הפולניים שריחפה
עליהם על כל צעד ושעל, עד שהיו נאלצים בכל עת להחליף את מקום מחבואם
לבלי יתגלו חלילה. הייתה זו כמובן שעת סכנה ממש לעניין הקמת 'סוכה'. עמדו

וחפרו "בור ודות" בעומק עשרה טפחים, וכיסוהו בענפי אילן ועשבים, באופן המוסווה ככל האפשר. וכך קיימו במסירות-נפש ממש "מצוות סוכה" בתחתיות ארץ "בעומק בור ודות". כשסיפר זאת מרן זצוק"ל ברבות הימים, היה מדגיש בלשונו הזהב: "סוכה זו הייתה בה בהחלט "צלתה מרובה מחמתה"!!

ה. כאמור, בשנות מגוריו הראשונות של מרן זצ"ל בחו"ל, היה מרן בונה את הסוכה במו ידיו. כמו כן טורח היה בהנחת הסכך (כשהשתמש בענפי "עץ אקליפטוס" ריחניים שגדל בסביבת מגוריו) את הסכך היה מרן זצ"ל קוצץ בעצמו במשור יד, תוך טרחות עצומות וטיפוס חוזר ונשנה על סולם גבוה, וממאן היה להיעזר באי מי לצורך כך (=פעם אף קרה שמעז ונפל מן הסולם בעת קציצת הסכך ונחבל, בנס החבלה לא הייתה רצינית).

ו. אפילו בשנות מגוריו האחרונות בארץ ישראל, כאשר כוחותיו לא עמדו לו לטפס על הסולם ולהניח בעצמו את כל הסכך – מכל מקום לא וויתר מרן זצ"ל, והיה עומד במשך כל עת הנחת הסכך ומפקח בעצמו על עבודת הקודש, תוך מתן הוראות שונות, כאשר מידי פעם הצביע לכיוון חלל כלשהו שנשאר בפינה פלונית או באמצע, ושם לדעתו יש צורך לעבות ולהוסיף "תתיכות" סכך.

(=בכלל, נראה שבפולין בימי קדם, בעיקר בקרב חוג חסידים ואנשי מעשה, המנהג היה להקפיד שיהיו כל הפינות בסוכה מסוככות היטב ולא הסתפקו בכך שתהיה "צלתה מרובה מחמתה" גרידא, רק דאגו שלא יישארו "חללים" כלשהם באמצע הסכך ושכבת ה'סכך' תהא עבה ואחידה כמידת האפשר⁴⁴. ושמא משום הידור מצווה ונוי הסיכוך נהגו כן).

לאחר טרחה מושקעת מצד בוני הסוכה, כאשר הכול נבדק ונמצא כראוי, עלתה ארשת שביעות רצון על קלסתר פניו הטהורות של מרן זצ"ל עם סיום העבודה, והיה מתבונן בסוכה מכל צדדיה כשנהרת שמחה שפוכה על פניו, כשהוא מפטיר בלשון קדשו: "אֵא שִׁינָע סוכה, אַ העֲרִילִכֶּע סוכה"! (=סוכה נאה והדורה)

ז. אף בניית סוכת "בית המדרש" (=בארץ ישראל), מלווה הייתה בפיקוחו הצמוד של כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל. היו אלה שנים שבהם טרם ידעו מן הסוכות "המוכנות" שבימינו – כשסוכות מתוכננות ומוקמות בידי נגרים בעלי מלאכה מומחים בדבר.

באותן השנים, היה מרן זצ"ל עומד בעצמו בטבורו של רחוב הגובל עם בית המדרש. היה זה מחזה מיוחד לראות כיצד "בעל המלאכה" (=יזכר לטוב היקר מר אנשל לנדא ע"ה, יהודי מסור ונאמן לאדמו"ר ממתפללי בית המדרש – שעזר וסייע

⁴⁴ שוב ראינו בספר 'ביתו נאווה קודש' (בעלזא) כרך תשרי, שבבעלזא נהגו לסכך בצפיפות רבה מאוד ובעובי גדול, יעוין שם מה שהאריך בזה הרב המו"ל. ואכמ"ל.

בידי מרן זצ"ל במשך כמה וכמה שנים בהקמת הסוכה, כמו גם בעבודות שונות בבית מרן, מבלי שום תמורה) עומד על סולמו ומעבירו מפינה לפינה לצורך מלאכתו, ואלו מרן זצ"ל עומד למרגלות הסולם לבוש ב"קפטן" או ב'טלית קטן', ומורה לו באצבע כיצד יעשה כאן ואיך יניח שם, כשמדי פעם מרן זצ"ל אף מושיט במו ידיו קרש ['לייסט'], או נוטל בעצמו פטיש ו'דופק' מסמר בסוכה, על מנת לסייע במלאכתו בפועל כפיו ממש. ניכר היה במרן רצונו העז שפיעם בו להשתתף במו ידיו בפעולה הקשורה לסוכה, מלבד עצם הגשת הסיוע לזולת.

כל זאת נעשה לעיני עוברים ושבים, מבלי שמרן זצ"ל יחוס כלל על כבודו או מעמדו ואדרבה, הכול נעשה עם כל ה"ברען" וההתלהבות האופיינית למרן זצ"ל, תוך השגחה על כל פרט כאמור. (=השוו 'שערי תשובה' בראש סימן תרכ"ו, מה שהביא בזה)

בחירת וקניית "ארבעת המינים":

א. מרן זצ"ל מדקדק היה מאד בקניית אתרוג מהודר למצווה, והיה משלם ביד רחבה עבור אתרוג מהודר. 'כסף' לא היה בעל משמעות יתירה אצלו בעת שמדובר היה בהשגת אתרוג מהודר למצווה, מעולם לא תפס גובה המחיר שיקול מכריע בעניין.

ב. רבנו זצ"ל היה מדקדק מלבד על נקיות האתרוג, שיהיה האתרוג בעל 'גידול' נאה וישר עשוי כמגדל (כלשון קדשו: "א' שיינעם גידול'!)) וכן שיהיה עשוי על פני האתרוג ערוגות עם 'שקיעות ובלטות'. כמו כן הידר מרן ליטול אתרוג עם 'פיטם' (=באותה תקופה מצויים היו בשוק המוני אתרוגים מבלי פיטם, ואף יותר מאשר עם פיטם, ובפרט מבין אלה שנמכרו בחזקת 'בלתי מורכבים' ולא בחזקת 'אתרוגים סתם' כפי שקיים היה אז). וכן הקפיד שיהא גוון האתרוג זהוב-חי (=לעֵבֶהֶאֱפֵט גִּעְהֶל), לא צהוב חזק, וכן לא ירקרק. בעניינים אלה היו למרן זצ"ל דרישות בלתי מתפשרות, אף כאשר האתרוג היה נקי. ידעו מראש אלה שהכניסו לפני אדמו"ר אתרוג לבחירה, שאתרוג נחשב עבור מרן "אתרוג" ראוי להתבוננות רק לאחר שמלאו בו תנאים אלו כפי מדרגותיהם. כמו כן, חשוב היה אצל אדמו"ר שיהיה האתרוג גדול בשופי ובעל מראה כללי חשוב, כפי שנכח אצל אבותיו הקדושים.

לפני מרן זצ"ל הונחו כמה אתרוגים בזה אחר זה, למען יתבונן בהם. אף כאשר ראה עצמו מרן מאולץ "להחזיק" באתרוג מסוים מחמת האיש שהביאו לפניו ושילם עליו ממיטב כספו – לא נתקררה דעתו עד שהובא לפניו אתרוג נאה כחפץ לבו, ואז הסכים לברך עליו.

ג. מרן הסכים להסתכל על אתרוג (=בִּאֲקוּקֶען אַ אתרוג) רק לאור היום. מורגל היה על שפתיו לומר כי 'אתרוג' הינו קשה לבדיקה בשעות הלילה לאור החשמל, אלא לאורו של יום דווקא. וכאשר נטל בידו אתרוג שנראה בעיניו, היה לוקחו בסמוך לחלון הפתוח שדרכו חדרו קרני השמש, ושם לאור היום מתבונן היה במתינות במראה האתרוג.

ד. בשנים הראשונות למגורי מרן בארה"ק, לא היו מצויים אתרוגים נאים בעלי גידול ופיטם, שיהיו בנוסף לכך בחזקת "בלתי מורכבים" ובעלי חותמת 'הכשר' כפי המצוי כיום, ועל כל פנים לא היו נאים כמו האחרים. אז היו בדרך כלל מביאים לפני מרן שני סוגי אתרוגים, א' בלתי מורכב, והשני אתרוג "סתם" מפרדסים הרגילים דאז, היינו רק 'בחזקת' על פי רוב וכדומה. כמדומה שלפעמים ברך על זה ולפעמים על זה, או על שניהם יחד בזה אחר זה.

ה. "לולב" – מרן מבקש היה לולב גדל קומה ובעל עובי ורוחב, בגוון ירקרק חי וטרי. כמו כן היה חשוב בעיני מרן זצ"ל מידת הלולב, שיהא ארוך בשופי [=לאו דווקא מצד שיעורו, רק סבר שיש בזה הידור מצווה], ויהיה הלולב מיתמר ועולה כמקל.

ו. לא היה ניחא בעיניו לולב פתוח שעליו פרודים זה מזה, אף אם הייתה התיומת שלו סגורה, אלא מהדר היה אחר לולב סגור שעליו דבוקים זה בזה, ולא היה אכפת לו לכתחילה שיהיה סגור על ידי עץ האדום שמכונה "קאר"א". היו שנים שבהן נטל לולב "קִנְעָפֶל" ('כפתור') שעליו העליונות כפופות בראשן כלפי מטה, וראה בהם הידור ללולב (=כידוע שרבנו הרא"ש כתב על לולב זה "אוהב אני לצאת בו").

בשנים הראשונות בארץ ישראל, נוטל היה מרן זצ"ל לולב ארוך במיוחד משכמו ומעלה, עד שהיה בולט וניכר 'משכמו ומעלה' מבין כל שאר הלולבים שבבית המדרש, כנראה ראה בכך הידור. אכן לאחר שאירע פעם שהלולב נפסל בשל גובהו הרב, כאשר נתקל במאוורר תקרה שפעל בעת ההקפות עם "ההושענות", מני אז פסק מליטול לולבים גבוהים כאלה, בשל חשש לפיסול הלולב.

איגוד הלולב:

בעבודת הקודש של "איגוד הלולב" היה מרן זצ"ל עוסק בערב יום טוב "בדחילו ורחימו" ובהתרגשות הנפש, כאשר כל פרט ופרט נעשה מתוך כובד ראש ומתינות ותוך שימת לב מיוחדת, לפעמים מלווה באמירות שונות, בדרך כלל היה עוסק בכך כאשר סידור "דרך החיים" של הגאון מליסא זצ"ל פתוח לפניו, והיה מביט בהלכות שהכול ייעשה כראוי.

באופן כללי ניתן לומר, כי בכל עיסוקו של מרן זצ"ל בנושא מצוות ארבעת המינים, נעשה כל דבר על ידו במתינות נפלאה וברגשי קודש, כל דבר נעשה עם כל ה"חיות". אשרי עין ראתה זאת!

*****

אוצר מנהגים והליכות קודש לימי "חג הסוכות" במחיצת כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצוק"ל

ליל התקדש חג:

א. אמת מה נהדר היה מראהו של כ"ק מרן זצוק"ל, בעת שהיה עולה מבית המדרש אל ביתו נאווה קודש, ומיד היה פוסע פנימה בחרדת קודש לתוך הסוכה שבביתו ופניו מלאות זיו ומפיקים נוגה, וקלסתר פניו צוהלות עד כי ניתן היה למשש את השמחה והצהלה בידיים.

ב. כאשר מרן זצ"ל נכנס לראשונה לתוך הסוכה ביום טוב, היה משמיע בקול נעים וחזק בבחינת קול ה' בכוח קריאת "גוט יום טוב, אברהם אבינו, גוט יום טוב"!!!... עדיין הד קולו הצוהל של מרן זצ"ל מהדהד באוזני מי שזכה להימצא במחיצת קדשו בבחינת "קול גדול ולא יסף" (=השוו בדברי התרגום, שם: "ולא פסק"). הדברים פרצו מליבו הטהור של מרן זצ"ל כמו כדודי אש וכמים טהורים הפורצים מתוך מעין היוצא מבית ה'. השמחה וצהלה שאחזה במרן בשעה זו, קשה לתאר אותה במילים. הייתה זו אחת מן ההודמנויות הבודדות במהלך השנה, שמרן זצ"ל היה יוצא מהסתרו הרגיל בבחינת "גליא לדרעיה ונפל נהורא".

וכך גם נאמר "סדר האושפיזין" מפי מרן זצ"ל בבחינת "ואנפהא נהירו בנהירו עלאה" - בקול צלצלי שמע (=אגב, ביום ראשון של חג היה חל יום "אושפיזא קדישא" של מרן זצ"ל).

ג. סדר "הקידוש" על היין, אף הוא נשמע מפי מרן זצ"ל בקול צהלה ורינה מיוחדת, יותר מן בכל שבתות השנה - כאשר עדיין מצלצל באוזנו נימת "קול ה' בכוח, קול ה' בהדר" שבו יצאו הדברים מפי קדשו: "אשר בחר בנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצותיו..."! הדברים יצאו מפי מרן זצ"ל בנעימות ובמתיקות מיוחדת ובלתי נשכחת.

ד. ברכת "לישב בסוכה" נשמעת הייתה מפי מרן זצ"ל, כך: "אשר קדשנו... 'לישב' בסוכה"! - כאשר בין האות ל' לאות ש' של תיבת "לישב" נשמעה הברת תנועת אות היו"ד של "לישב". (=השוו דברי "מטה אפרים" בסימן תרכ"ה סעיף מו: "כשאומר 'לישב בסוכה', יש להדגיש היו"ד בעניין שתהא נרגשת במבטא, ומכל

מקום אין להאריך בדגשות היו"ד, כי היו"ד נחה", ע"כ. וראו שם ב"אלף למטה" מאת הגאון המחבר ז"ל, אות עה).

כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל בסוכת בית המדרש

בעת מסיבת 'שמחת בית השואבה'

ה. בשנות מגורי רבנו בחו"ל, היו עולים אנשי הקהילה ואנשי שלומנו כליל יום טוב שני של חג ('אושפיזא דיצחק') לאחר גמר הסעודה, אל סוכת רבנו, והיו יושבים ומזמרים זמירות שירות ותשבחות תוך שמושכים את ליבם ביין ובמיני מגדנות, והיו מזמרים ניגונים ופרקי "שיר המעלות" לזכר "שמחת בית השואבה" ומנעימים בשמחת החג עד שעות המאוחרות שבלילה.

ו. כליל הראשון של חג היה מרן זצ"ל מניח ראשו על גבי מגבת (=האָנד טוך) ונרדם בתוך הסוכה למשך כשעה, לאחר מכן היה עולה לביתו ולא ישן בסוכה, לאור חולשת גופו. (=בחו"ל ובכל הארצות הקרות, לא נהגו בדרך כלל לישן בסוכה משום הצינה [השוו דברי רמ"א סימן תרל"ט ס"ב] וכן מחמת עוד כמה טעמים נהגו כך כמבואר בפוסקים, ואין כאן המקום להאריך).

כ"ק רבנו זצ"ל בעת לימודו בסוכה

נטילת לולב וסדר הנענועים:

לקראת עלות אור השחר, היה מרן זצ"ל קם תיכף וניעור כדרכו בקודש, והיה מתחיל בזריזות בעבודת הקודש של הכנה ל'נטילת לולב' - ברוב השתוקקות ושמחה.

סדר הנענועים אצל כ"ק מרן זצ"ל:

מוליך ומביא מעלה ומוריד, לפי סדר האריז"ל, כאשר כל תנועה ותנועה הייתה נעשית בשתי משיכות, היינו - קדימה אחת, ומשיכה לאחור אחת, כך נעשה בכל תנועה ותנועה שלוש פעמים. כאשר בכל סדר היו הנענועים אורכים משך זמן והיו ממתנינים למרן זצ"ל עד לגמר סדר הנענועים שלו, כדי לחזור לסדר אמירת ההלל.

(בנענוע לצד אחור לא היה מרן מסתובב בעצמו לאחור, אלא מטה הלולב לצד אחוריו בלבד. כמו כן לא היה מכוון הלולב כנגדו, אלא מוליכו מלפניו מעט באלכסון ותו לא. לא הייתה מצדו קפידה על קשקוש העלים של הלולב בעת נענועו) ♦

כ"ק מרן זצ"ל באמירת 'הושענות'

כ"ק מרן זצ"ל על מקומו בתפילת חול המועד דסוכות

!

א פרייליכען יום טוב!

ח ג ש מ ח!

ו"פתקה טבא"!

"וּפְרוּשׁ עָלֵינוּ סִפְתָּ שְׁלוֹמָךְ,

סִפְתָּ רַחֲמִים וְחַיִּים וְשְׁלוֹם"!

©

כל הזכויות שמורות